

УДК 377.3:001.895(045)

*Л.З. Ребуха, канд. психол. наук, доцент,
(Тернопільський національний економічний університет)*

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСОБІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуалізована фундаменталізація професійної освіти, яка генерує високий рівень професійних узагальнень відповідно до фахово-зорієнтованих у навчальній аудиторії знань, вмінь і навичок. Розглянуто фундаменталізацію професійної підготовки майбутніх соціальних працівників з позицій залучення інноваційних технологій, які спрямовані на уможливлення зміни цілей освіти, змісту, форм і методів навчання як викладача, так і студента. Зроблено висновок, що впровадження дидактичних засобів інноваційних технологій для фундаменталізації освіти стимулює новаторські переміни професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та позитивно впливає на формування особистості фахівця за університетського навчання.

Ключові слова: засоби інноваційних технологій, фундаменталізація професійної освіти, соціальний працівник, професійна підготовка.

L.Z. Rebukha

CHARACTERISTICS OF MEANS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR FUNDAMENTALIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS

The fundamentalization of professional education, which generates a high level of professional generalizations according to the professionally-oriented knowledge, skills and abilities of the educational audience, is updated. The fundamentalization of the professional training of future social workers is considered from the point of view of the attraction of innovative technologies directed at ability to make changes in the goals of education, content, forms and methods of training both the teacher and the student. The introduction of innovative technologies for fundamentalisation of education stimulates innovative changes in the professional training of future social workers and positively influences on the formation of the personality of a specialist in university education.

Key words: means of innovative technologies, fundamentalization of professional education, social worker, professional training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток соціальної роботи як професійної діяльності зумовлює нову парадигму соціального працівника, яка визначає його як головного суб'єкта професійної діяльності в соціальній сфері, висуває систему вимог до кваліфікації та морально-етичної поведінки фахівця. Професійна підготовка вимагає виявлення специфіки його особистісних і функціональних характеристик та умілого оволодіння професійними компетенціями. Ці пріоритети закладені в компетентнісний підхід як головний напрям модернізації освіти, що задає основне спрямування подальшого розвитку вищої школи та визначає інноваційні стратегії педагогічного процесу з метою забезпечення як особистісного розвитку майбутнього соціального працівника, так і вдосконалення професійної діяльності викладача.

Підготувати у вищому навчальному закладі компетентного, конкурентного на ринку праці, гнучкого у вчинках і діях фахівця, котрий спроможний вчасно досягати конкретно визначені, професійно зорієнтовані цілі за неоднакових соціокультурних ситуацій можна за допомогою фундаменталізації професійної освіти. Її обґрунтування та впровадження у навчальний процес спрямоване на відображення цілісності та глибини навчальних дисциплін й одночасне взаємопроникнення у зміст освіти філософських, загальнокультурних, психолого-педагогічних та спеціальних знань, які спроможні за фундаменталізації генерувати високий рівень професійних узагальнень відповідно до актуалізованих в навчальній аудиторії знань, вмінь і навичок [1, с. 70–73].

Однак зазначений навчальний процес забезпечується за умов професійної консультативної допомоги викладача у навчальній аудиторії, впровадженням ним в навчальний процес новітніх освітніх технологій та ефективних засобів навчання. З огляду на це проблема характеристики засобів інноваційних технологій для фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є актуальною на часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми та на які опирається автор. У контексті окресленої проблеми особливого значення для нашого наукового пошуку набувають психолого-педагогічні дослідження, присвячені таким її аспектам:

- інновації вищої професійної освіти, спрямовані на формування сучасних, альтернативно концептуальних теорій та педагогічних систем (А. Вихрущ, І. Гавриш, І. Дичківська, О. Дубасенюк, С. Іванова, О. Захаренко, І. Мельничук, В. Паламарчук, А. Сологуб, А. Фурман, М. Чумарна та ін.);
- фундаменталізації професійної підготовки майбутніх фахівців (І. Бардус, Г. Васківська, І. Гавриляк, Н. Глушенок, С. Гончаренко, М. Дмитриченко, М. Корець, С. Семеріков, Б. Хорошун, О. Язвінська та ін.);
- підходи до розкриття змісту, структури, критеріїв оцінювання, методів, форм, алгоритму дій в запровадженні інноваційних технологій (В. Гогунський, Р. Гуревич, І. Дичківська, І. Зязюн, Л. Євсюкова, М. Кадемія, О. Пехота, В. Поліщук, Т. Рожнова, Р. Самоха, О. Спірін, Т. Ткаченко, Ю. Триус та ін.);
- професійної спрямованості освітніх технологій на формування компетентностей різних рівнів аналізу (В. Аніщенко, А. Михайличенко, В. Ковальчук, О. Савченко, Л. Сущенко, І. Тараненко, І. Яшук, та ін.);
- розгляду дидактичних аспектів вивчення інноваційних технологій навчання та моделювання освітнього процесу відповідно до спроектованих інноваційних педагогічних систем (І. Дичківська, Т. Дмитренко, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, І. Підласий, Л. Романишина та ін.).

Аналіз публікацій засвідчує, що сьогодні недостатньо дослідженими залишаються важливі аспекти, які пов'язані з характеристикою засобів інноваційних технологій для фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Метою статті – здійснити характеристику засобів інноваційних технологій для фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та обґрунтувати їх важливість у формуванні особистості майбутнього компетентного фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаменталізація як один із надважливих напрямів розвитку вищої освіти, на переконання О. Язвінської, відображає загальні закономірності розвитку, руху та функціонування певної системно-предметної сфери й розкривається в процесі виконання фахівцем професійної діяльності шляхом компетентнісного використання власних базових знань та умінь. Водночас фундаменталізація забезпечує в майбутньому високу мобільність та успішну адаптацію випускника університету до динамічних умов сучасного суспільства [2, с. 34].

Науковець А. Колот в поняття «фундаменталізація професійної освіти» включає істотне зростання ширини і глибини власної і суміжної предметних сфер знань й рівня компетентності майбутніх фахівців шляхом модернізації змістового наповнення навчальних дисциплін та їх ґрунтового науково-методичного забезпечення. При цьому фундаменталізація не претендує на збільшення кількості годин при вивченні навчальних дисциплін того чи іншого циклу, однак ставить перед університетською освітою принципово нові цілі та завдання, які спрямовані на професійне формування в студента науково-креативного мислення, внутрішньо-особистісної потреби в саморозвитку та самоосвіті [3, с. 13].

Відтак фундаменталізація освіти є однією із переваг сучасної освітньої парадигми, що зумовлює глибину і широту загальних спеціальних, філософських, культурних, психологічних, педагогічних та ін. знань й докорінно перетворює змістову структуру

підготовки, спрямовану на високий рівень теоретичних узагальнень і професійної виучки. Тому важливою у цьому контексті видається всесвітня доповідь ЮНЕСКО «До суспільств знання» (2005 р.), де експерти міжнародного рівня Л. Демаре, Ж. Плуен та ін. відзначали, що сучасне використання людського капіталу потребує нових моделей розвитку вищої освіти та спираються на знання, на взаємодопомогу й включення всього населення суспільства в ефективну систему неперервного навчання (long life education). Як зазначають С. Пролєєв і В. Шамрай, «суспільство знань» приділяє особливу значущість знанню та характеру самого знання в умовах сьогодення й окреслює їх пріоритетність щодо інших й не менш важливих чинників забезпечення успішної життєдіяльності людини в соціумі. Структуроване таким чином суспільство здатне засвідчити глибокі зміни в світі людей загалом [4, с. 8].

Впровадження фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників вимагає залучення до педагогічного процесу інновацій, що уможливлюють зміни в цілях освіти, його змісті, формах і методах навчально-виховної діяльності. Важлива роль при цьому відводиться інноваційним технологіям, що спрямовані на розвиток різноманітних форм професійного мислення, творчих фахово-зорієнтованих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Інноваційність освітніх технологій для фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників убезпечує розвиток особистості студента, оскільки в аудиторії заохочується індивідуальна та колективна пізнавальна ініціатива, стимулюється позитивне емоційне й творче навчальне середовище. Вони є обов'язковою та невід'ємною частиною освітнього процесу, оскільки охоплюють весь процес фахового навчання від визначення освітньої мети до одержання позитивних результатів.

Глибокі змістовні знання за фундаменталізації навчання формуються під час активізації розумової діяльності студентів викладачем [5]. Як наслідок, цілеспрямована мотивація студентів в аудиторії та їхнє розуміння важливості нового навчального матеріалу є необхідними складовими для формування майбутньої професійно компетентної діяльності. Повноцінне засвоєння основних наукових надбань потребує задіяння викладачем різних засобів інноваційних технологій професійної підготовки [6, с. 292].

Впровадження дидактичних інноваційних засобів навчання стимулює новаторські переміни професійної підготовки студентів за університетського навчання. Унаслідок цього збільшується рівень оволодіння освітньою діяльністю в навчальній аудиторії, оскільки у суб'єкт-суб'єктних взаєминах студіюються такі професійні якості особистості майбутнього фахівця, як професійна ерудиція та креативне мислення; власні професійно-зорієнтовані здібності, вправність, а відтак і спрямованість на компетентну майбутню діяльність; вміння проектувати навчальну діяльність; здатність до саморегуляції та самоконтролю, самовдосконалення та самоосвіти впродовж життя ін. Засоби інноваційних технологій безпосередньо пов'язані із поглибленим пізнанням студентами світових надбань соціогуманітарних наук та професійною практичною спрямованістю навчального процесу.

Кожний етап розвитку та впровадження інноваційних технологій до професійної підготовки соціальних працівників характеризується новими науковими підходами, які й удосконалюють засоби навчання. Ці засоби спрямовані на накопичення та відтворення інноваційних науково-технічних, психолого-педагогічних, методичних та технологічних досягнень людства. В науковій літературі поняття «засіб» робить акцент на функціональний аспект його характеристики. У довідниках «засіб» позначається як певна особлива та спеціальна дія, що уможливує зробити що-небудь, досягти чогось нового в професійній діяльності, або ж слугує ефективним способом, чи умілим знаряддям у тій або іншій справі [7, с. 420].

В онтологічному аспекті розгляду засоби навчання виступають засобами пізнання. Вони обґрунтовані потребами педагогічної практики, її інноваційної скерованості й спрямовані на оптимізацію професійної підготовки фахівців. В результаті системний розвиток засобів інноваційних технологій спрямовується на задоволення професійно-зорієнтованих потреб навчального процесу за університетської освіти.

Для характеристики основних засобів інноваційних технологій доцільно користуватися різними тлумаченнями поняття «засоби навчання», якими послуговуються під час професійної підготовки майбутніх фахівців. До найбільш розповсюджених належать «дидактичні засоби» (education facilities), «засоби викладання» (instructional media), «навчальна техніка» (educational technology) та ін., котрі використовують у педагогічній практиці викладачі відповідно до контексту спроектованої інноваційної ситуації [8].

Схарактеризувати засоби інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників можна відповідно до сформованих складових навчального середовища, а саме матеріальної, інформаційної та організаційної [9].

Формування освітнього середовища, що спрямоване на фундаменталізацію професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, повною мірою визначається ефективним використанням інноваційних технологій, тому матеріальною та інформаційною складовою тут виступають об'єктно-предметні засоби навчання. Зазначену групу складають засоби навчання – технічні, що включають інтерактивні дошки, мультимедійну і комп'ютерну техніку тощо, та інформативні, а саме як: науково-методична література з вивчення навчальних дисциплін, робочі і навчальні програми, методичне забезпечення професійно-зорієнтованого навчального процесу із соціальної роботи, Інтернет тощо. Ця група засобів спрямована на якісне впровадження фундаменталізації професійної підготовки майбутніх фахівців.

Організаційна складова навчального середовища в процесі впровадження інноваційних технологій навчання позначається засобами взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, які спрямовані на розв'язання основних завдань навчання, виховання і розвитку в процесі професійної підготовки. Таким засобам навчання завжди характерне різноманіття форм реалізації та методик їх впровадження.

Слід зазначити, що у сучасній вищій школі розвиток навчального середовища все більшою мірою спрямовується на систему відкритої освіти [10, с. 36–37]. Засоби інноваційних технологій для фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників разом із технологіями інформаційно-комунікаційних мереж (для прикладу – Інтернет) утворюють комп'ютерно-технологічну платформу навчального середовища сучасної вищої освіти, щонайперше відкритої [11]. На цих засадах відбувається інноваційна предметно-технологічна комплекція інформаційного освітнього простору, упорядковуються процеси нагромадження та зберігання різних предметних електронно-інформаційних освітніх ресурсів, забезпечується однаковий доступ до них студентів – майбутніх фахівців соціогуманітарних професій. При цьому суттєво покращується підтримка усіх складових навчання, проведення наукових та професійно-спрямованих досліджень відповідно до фундаменталізації професійної підготовки. У такій площині розв'язання теоретико-методологічних, технологічних та професійно спрямованих проблем підготовки фахівців у системі неперервного навчання сприяє підвищенню якості освітніх послуг, а відтак й інтеграції вищої школи України в світовий освітній простір.

Важливим засобом інноваційних технологій професійної підготовки в системі відкритої освіти є соціальні мережі, які слугують феноменом соціальної реальності й відображають специфіку мережевої комунікації в інформаційному суспільстві. Нині для електронної соціальної мережі властиве задіяння великої кількості користувачів, які мають змогу постійно наповнювати контент web-сайту самостійно. Соціальні мережі, які використовуються у навчанні, характеризуються періодичністю, інформаційністю та фінансовою доступністю й передбачають глобальність, демократичність і наявність зворотного зв'язку [12, с. 23]. Вони спрямовані на розкриття конструктивного потенціалу освіти в сучасному світовому просторі й формують сприятиме поле для ефективного просування майбутніх соціальних працівників у професійній діяльності.

Висновки. У нашому баченні фундаменталізація вищої професійної освіти розглядається як широке та багатоаспектне явище, що здатне сповна забезпечити найбільш оптимальні умови формування основних спеціальних і професійних особистісних якостей та компетенцій студента, котрі адекватно й реально в часопросторі відповідають вимогам сучасного розвитку суспільства. Провідна роль у цьому процесі відводиться засобам інноваційних технологій, які спрямовані на

регулятивні процеси освітньої системи, змістове наповнення загальнотеоретичних дисциплін й універсальних методів пізнання та на формування засадничого підґрунтя для взаємопроникнення системно-дієвих знань в навчальний процес. Відповідно засоби інноваційних технологій спрямовані на реалізацію принципово нових підходів до професійного навчання майбутніх соціальних працівників за університетської освіти.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку ми вбачаємо у науковому обґрунтуванні концептуальних основ системи фундаменталізації професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах інтеграції інноваційних технологій.

Список літератури:

1. Покась В. П. До проблеми фундаменталізації змісту педагогічної освіти / В. П. Покась, Я. С. Фруктова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2013. – №. 19. – С. 70–74.
2. Язвінська О. М. Проблема професійної мобільності сучасного фахівця в контексті фундаменталізації професійної підготовки / О. М. Язвінська // Вісник національного транспортного університету. – 2011. – № 24 (1). – С. 32–36.
3. Колот А. М. Вища освіта як чинник формування людського капіталу: сучасний стан, тенденції розвитку / А. М. Колот // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – 2007. – Випуск 4. – С. 12–16.
4. Пролеєв С. В. «Суспільство знань» як антропологічна ситуація / С. В. Пролеєв // Філософія освіти. – 2014. – № 1. – С. 7–24.
5. Ребуха Л. З. Сучасні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи [Електронний ресурс] / Л. З. Ребуха // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2017. – Вип. 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_5_16.
6. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. – 2014. – С. 12–28
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Перун, 2009. – 1736 с.
8. Мельничук І. М. Онтологія інноваційно-технологічних процесів у вищій школі / І. М. Мельничук // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – №. 37. – С. 462–469.
9. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Ірина Миколаївна Мельничук ; ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 585 с.
10. Биков В. Ю. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти / В. Ю. Биков // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – №. 29. – С. 32–40.
11. Бардус І. О. Філософські засади фундаменталізованого змісту професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій / І. О. Бардус // Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences. – 2018. – №. 9. – С. 95–103.
12. Пінчук О. П. Історико-аналітичний огляд розвитку соціальних мережних технологій та перспектив їх використання у навчанні / О. П. Пінчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – Т. 4. – №. 48. – С. 14–34.

References:

1. Pokas, V. P., Fruktova, Ya. S. (2013). Do problemy fundamentalizatsii zmistu pedahohichnoi osvity. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Pedahohika. Psykholohiia*, (19), 70 - 74 (in Ukr.).

2. Iazvinska, O. M. (2011). Problema profesiinoi mobilnosti suchasnoho fakhivtsia v konteksti fundamentalizatsii profesiinoi pidhotovky. *Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu*, (24 (1)), 32-36 (in Ukr.).
3. Kolot, A. M. (2007). Vyshcha osvita yak chynnyk formuvannialiudskoho kapitalu: suchasnyi stan, tendentsii rozvytku. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ekonomika*. (4), 12-16.
4. Proleiev, S. V. (2014). «Suspilstvo znan» yak antropolohichna sytuatsiia. *Filosofiiia osvity*, (1), 7-24 (in Ukr.).
5. Rebukha L. Z. (2017) Suchasni problemy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi roboty. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Pedahohika*. (5). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_5_16 (in Ukr.).
6. Dubaseniuk, O. A. (2014). Innovatsii v suchasni osviti. *Innovatsii v osviti: intehratsiia nauky i praktyky: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats*, 12-28 (in Ukr.).
7. Busel, V. T. (2004). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. Kyiv: Perun (in Ukr.).
8. Melnychuk, I. M. (2013). Ontolohiia innovatsiino-tekhnologichnykh protsesiv u vyshchii shkoli. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*, (37), 462-469 (in Ukr.).
9. Melnychuk, I. M. (2011). *Teoriia i metodyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnologii u vyshchykh navchalnykh zakladakh* (Doctoral dissertation, Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka) (in Ukr.).
10. Bykov, V. Yu. (2012). Innovatsiinyi rozvytok zasobiv i tekhnologii system vidkrytoi osvity. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, (29), 32-40 (in Ukr.).
11. Bardus, I. O. (2018). Filosofski zasady fundamentalizovanoho zmistu profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u haluzi informatsiinykh tekhnologii. *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences*, (9). 95-103 (in Ukr.).
12. Pinchuk, O. P. (2015). Istoryko-analitychnyi ohliad rozvytku sotsialnykh merezhnykh tekhnologii ta perspektyv yikh vykorystannia u navchanni. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, (4(48)), 14-34 (in Ukr.).

